

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ProInCa

Денсаулық сақтау қызметтеріне көшу кезеңінде мейіргер ісі саласындағы жоғары
білімнің инновациялық әлеуетіне қолдау көрсету

D4 Мейіргер ісі саласындағы бірлескен халықаралық зерттеу жобалары

WP2. 3 ЖОО-ның зерттеу бағдарламасын құру және мейіргер ісі
саласында желілер құру

Йоханна Хейккиля, Ювяскюль қолданбалы ғылымдар университеті (JAMK), Финляндия
Ханна Хопия, Ювяскюль қолданбалы ғылымдар университеті (JAMK), Финляндия
Жұлдыз Қуаныш, Қарағанды медицина университеті, Қазақстан
Ханнеле Тииттанен, Лахти қолданбалы ғылымдар университеті (LAB), Финляндия
Сари Ярвинен, Ювяскюль қолданбалы ғылымдар университеті (JAMK), Финляндия

07.01.2021

Мазмұны

Шолу.....	3
1 Кіріспе.....	5
2 Медициналық университеттер арасында мейіргер ісі саласындағы зерттеулер бойынша ортақ түсінік қалыптастыру	6
3 Нетворкингті қолдау және мүдделі тараптар арасында мейіргер ісі саласындағы зерттеулерді талқылау	9
4 Мейіргер ісі саласында бірлескен халықаралық ғылыми-зерттеу жобаларын құру13	
4.1 Ауылдық паллиативтік денсаулық сақтау мамандарының білімі мен қарым-қатынасы, сондай-ақ телемедициналық қолдауға саналы қажеттілік	15
4.2 Инсульттан кейінгі оңалтудағы мейіргер ісі.....	17
4.3 2 типті қант диабеті бар пациенттерді Қазақстанда және Финляндияда өзін-өзі бақылауға үйрету	18
4.4 Қазақстан мен Финляндияда мейіргерлердің өткір заттарымен жарақаттанудың алдын алу тәжірибесі	19
4.5 Мейіргер ісі саласындағы процестің әртүрлі кезеңдерінде мейіргерлердің антикоагулянттық терапияға қатысуы	20
5 Қорытындылар	22
Библиография	23

Жауапкершіліктен бас тарту:

Бұл жоба Еуропалық комиссияның қолдауымен қаржыландырылды. Осы жарияланым автордың көзқарастарын ғана көрсетеді және Комиссия ондағы ақпараттың кез келген қолданылуына жауап бермейді.

Шолу

ProInCa жобасының 2. 3 жұмыс пакеті Денсаулық сақтау саласындағы мейіргер ісінің ғылыми негізделген ғылыми-зерттеу қызметін құрудағы Медициналық университеттердің рөлін нығайтуға бағытталған. Бұл баяндамада медициналық университеттердегі мейіргерлік іс бағдарламасының белгілі бір басым бағыттарын жүзеге асыруға және халықаралық сарапшылармен ынтымақтастықта бірлескен зерттеу жобаларын іске асыруға баса назар аударылады. Жұмыс екі еуропалық университетпен (Финляндиядағы Ювяскюль қолданбалы ғылымдар университеті (JAMK) және Лахти қолданбалы ғылымдар университеті (Lab)) және жоба бойынша бес (5) қазақстандық әріптестермен ынтымақтастықта жүргізілді. Аталған іс-шаралар декандармен және кафедра меңгерушілерімен 2019 жылдың күзінде мейіргер ісі бағдарламаларымен бірлескен талқылауларды, 2020 жылдың көктемінде өткен бес вебинар курсы және 2020 жылдың күзінде медициналық мекемелермен және ЕО серіктесімен бірлесіп Қазақстанның әрбір медициналық университеттерінде мейіргер ісі бойынша пәнаралық зерттеу жұмыстарын құру мақсатында ұжымдық іс-шараларды қамтыды.

2020 жылдың күзінде күзгі іс-шараларды жоспарлау үшін Қазақстанның медициналық жоғары оқу орындарының мейіргер ісі бағдарламаларымен декандармен, колледж / факультет кафедра меңгерушілерімен онлайн-кеңестер ұйымдастырылды. МУ мейіргер ісі бағдарламаларымен колледж өкілдерінің ұсыныстары және көктемгі вебинарларға қатысушылардың пікірлері негізінде онлайн-семинар және шағын конференция ұйымдастырылды. 2020 жылдың күзіндегі іс-шаралардың мақсаты медициналық практикамен бірлесе отырып, медициналық университеттерде мейіргер ісі саласындағы зерттеулерді талқылау және алға жылжыту болды. Нәтижесінде бүгінгі таңда осындай зерттеулердің ең өзекті және маңызды тақырыптарын қамтитын мейіргер ісі саласындағы зерттеулердің кейбір мысалдары алынды. 2019 және 2020 жылдардың күзіндегі іс-шараларға медициналық жоғары оқу орындарының / жоғары медициналық колледждердің оқытушылары, бакалавриат, магистратура және аспиранттар (PhD) студенттері, медбикелер, Денсаулық сақтау практикасының өкілдері қатысты.

Еуропалық университеттер оқытушыларымен ынтымақтастықта қазақстандық университеттер бес бірлескен халықаралық зерттеу жобасын әзірледі, олардың үшеуі

аяқталды және екеуі іске асырылу үстінде. Өзірлеу үшін мынадай тақырыптар таңдалды: 1) паллиативтік мейіргер ісі; 2) инсульттан кейін оңалтудағы мейіргер ісі; 3) қант диабетін емдеу; 4) антикоагулянттық терапиядағы мейіргерлердің рөлі; 5) жіті жарақаттарды алдын алу.

1 Кіріспе

WP2. 3 мақсаты медициналық университеттердің денсаулық сақтау саласындағы дәлелді деректерге негізделген мейіргер ісі саласындағы ғылыми-зерттеу қызметін құрудағы рөлін күшейту болып табылады. Бұл денсаулық сақтау жүйесінің сапасы мен қауіпсіздігін арттыру үшін маңызды. WP2. 3 қызметі мейіргер ісі саласындағы зерттеулерді әзірлеудің халықаралық практикасын зерделеу (2. 3. 2) және мейіргер ісі бойынша зерттеулер саласындағы Медициналық университеттер мен медициналық мекемелердің бірлескен әлеуетін құру (2. 3. 3) арқылы Медициналық университеттерде мейіргер ісі саласындағы зерттеулер бағдарламасын әзірлеуді қолдауды қамтиды. Осы баяндамада мейіргер ісі бойынша халықаралық бірлескен зерттеу жобаларын құру жолымен мейіргер ісі саласындағы зерттеулер бағдарламасының қызметі мен іске асырылу нәтижелеріне басты назар аударылатын болады. Бұл қызметтен күтілетін нәтиже - мейіргер ісі саласындағы төрт бірлескен зерттеу жобасы болып табылады.

Осыған қолдау көрсету мақсатында онлайн-кеңестер, семинарлар, дәрістер мен вебинарлар ұйымдастырылды, олар мейіргер зерттеулер әдіснамасы және мейіргер ісі бағдарламалары бар факультеттердің қызметкерлерімен және студенттерімен Қазақстанның мейіргерлік зерттеулер тақырыптары саласындағы тәжірибемен және үздік практикалармен алмасуға мүмкіндік берді. Біріншіден, медициналық университеттер арасында мейіргер ісі саласындағы зерттеулер туралы ортақ түсінік қалыптастыру қолдау тапты. Екіншіден, нетворкинг және мейіргер ісі саласындағы зерттеулердің мүдделі тараптары арасындағы талқылау қолдау тапты. Соңында, Қазақстан Республикасының бес медициналық университеті және ЕО-ның екі серіктесі, атап айтқанда Финляндияның Ювяскюль қолданбалы ғылымдар университеті (JAMK) және Лахти қолданбалы ғылымдар университеті (LAB) 2019 жылдың күзінен бастап 2020 жылдың желтоқсанына дейін мейіргер ісі саласында бірлескен пәнаралық зерттеу іс-шараларын құру үшін бірлесіп жұмыс жасады.

2 Медициналық университеттер арасында мейіргер ісі саласындағы зерттеулер бойынша ортақ түсінік қалыптастыру

Медициналық университеттерге мейіргер ісін зерттеу бағдарламасын құру бойынша ұсыныстар туралы есеп (Хейккиля және Хопия 2019) барлық медициналық университеттердің декандары мен мейіргер ісі бағдарламалары бар кафедра меңгерушілеріне 2019 жылдың қыркүйегінде электрондық пошта арқылы тек өзектілігі мен жеткіліктілігі туралы түпкілікті пікірлер жинау мақсатында ғана емес, сонымен қатар мейіргер ісі саласындағы зерттеулерді дамытуға қатысты мүдделі тараптар арасында жалпы түсінік қалыптастыру үшін жіберілді. Бұл мәселені талқылау үшін 2019 жылдың қыркүйегінде декандармен және кафедра меңгерушілерімен бірлескен медициналық зерттеу жобаларын құру бойынша алғашқы онлайн-кеңес өтті. Әр университетке қазан айында өтетін мастер-класқа ынтымақтастықтың мүмкін бағыттары туралы презентация дайындау ұсынылды. Қарағанды және Семей медициналық университеттері Қазақстан үшін басымдықтардың ұсынымдарына сәйкес өз факультетінің болашақта мүмкін болатын зерттеу тақырыптарын ұсына алды, алайда мастер-класс барысында өткізілген презентациялар студент-мейіргерлердің қазіргі зерттеу қызметін жинақтады. 2019 жылғы қарашадағы онлайн-кеңесте Семей медицина университеті, Қарағанды, сондай-ақ Батыс Қазақстан медицина университеті және Назарбаев Университеті мейіргер ісі бойынша зерттеулер саласындағы ынтымақтастықтың ықтимал бағыттары бойынша өз ұсыныстарын ұсынды. Ұсынылған тақырыптар уақтылы және өзекті болды, бірақ олар әлі егжей-тегжейлі емес және бірлескен зерттеулерге халықаралық көзқарасты қамтымады. 2019 жылдың желтоқсанында өткен онлайн-жиналыста университеттерге зерттеу тақырыбын нақтылау және зерттеу мәселесін, зерттеудің өзектілігін, әдістері мен зерттеушілерін анықтау әрекеті ұсынылды. 2020 жылдың қаңтарында мейіргерлік іс саласындағы бірлескен зерттеу жобаларын іске қосу бойынша декандармен және кафедра меңгерушілерімен онлайн-жиналыстар жалғасты. Тек Қарағанды, Семей және Батыс Қазақстан МУ ғана кезең-кезеңімен алға жылжи алды, сондықтан медициналық

университеттердің қызметкерлері мен студенттеріне еуропалық серіктестер тарапынан қолдау деңгейін арттыру туралы шешім қабылданды.

2020 жылдың көктемінде JAMK және ҚМУ сарапшылары мейіргер ісі және ғылыми зерттеулер әдіснамасы бойынша бес онлайн вебинар жоспарлады, ұйымдастырды және өткізді (1-кестені қараңыз). Вебинарлардың мақсаты қазақстандық медициналық университеттер мен фин сарапшылары арасында мейіргер ісі саласындағы зерттеулердің үздік тәжірибелерімен және практикаларымен алмасу болды. Әрбір вебинар 1) қатысушыларды оқуға арналған алдын ала материал, 2) JAMK сарапшысының кіріспе дәрісі және 3) қазақстандық медицина университеттерінің қатысушылары мен фин сарапшылары арасында қаралып отырған тақырып бойынша ой-пікір және көзқарастармен алмасу қамтылатындай етіп қалыптастырылды. Тақырыптарды құру мейіргер ісі саласындағы зерттеулер жоспарының/ұсынысының өмірлік маңызды бөліктерін көрсету мақсатына қызмет етті және осылайша қазақстандық медицина университетінің қызметкерлеріне болашақта мейіргер ісі және мейіргер ғылымы саласындағы өзінің зерттеу әлеуетін арттыруға көмектесті. Вебинарлар алдын ала барлық профессор-оқытушылар құрамы мен магистратура студенттері үшін ҚМУ-да жарияланды.

Бес вебинар барысында қатысушылар магистрлердің дипломдық жұмыстары аясында Қазақстанның медициналық ЖОО-да жүргізіліп жатқан ағымдағы зерттеулерді, сондай-ақ мейіргер ісі оқытушыларының зерттеулерін талдауға мүмкіндік алды. CINAHL деректер базасынан ақпаратты іздеу дағдылары қатысушылар үшін қосымша құндылық болды, себебі ол қазақстандық медициналық университеттерде олардың қызметкерлері үшін де, студенттер үшін де қолжетімсіз. Бұл вебинарларға Қарағанды медицина университетінің, Астана медицина университетінің, Назарбаев Университетінің Медицина факультетінің, Батыс Қазақстан медицина университетінің және Семей медицина университетінің магистратура студенттері мен мейіргер ісінің оқытушылары қатысты. Оған барлығы 94 маман қатысты, олар жаңа білім алып, мейіргер ісі саласындағы зерттеулерде өз әлеуетін дамытты.

1-кесте. Мейіргер ісі саласындағы ғылыми зерттеулер бойынша онлайн вебинарлар

Күні	Вебинар тақырыптары	Жауапты тұлға	Қатысушылар саны
30.01.2020	Деректер қоры, әдебиет сатып алу, әдебиет	Сари Ярвинен / JAMK	40
13.02.2020	Зерттеу жүргізу схемасы	Ханна Хопия / JAMK	18
18.03.2020	Деректер жинау	Сари Ярвинен / JAMK	10
15.04.2020	Деректерді талдау	Сари Ярвинен / JAMK	13
05.04.2020	Сәйкестілік, сенімділік, шынайылық	Ханна Хопия / JAMK	13

Вебинарлардың соңында қатысушылардан кері байланыс алынды, олар ақпаратты іздеу және талдау дағдылары бойынша алынған білімнің пайдалылығын атап өтті, бұл өз кезегінде өз зерттеулеріне ықпал етеді. Қатысушылар мейіргер ісі саласындағы зерттеулер бойынша мақалаларды талдау дағдыларын алды, сондай-ақ сапалы және сандық зерттеулер жүргізудің әдістері мен құралдары туралы білімдерін тереңдетті. Айта кету керек, қатысушылар сипаттамалық сандық талдау және сапалы мазмұнды талдау сияқты терең тақырыптарды зерттеуге қызығушылық танытты.

Жобаны іске асыру мерзімінің ұзартылуына байланысты жұмыс тобының жұмысын ұйымдастыру мәселелерін талқылау барысында жоба аяқталғаннан кейін оның тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін декандармен және кафедра меңгерушілерімен онлайн-кеңес өткізу туралы шешім қабылданды. Бұл кездесуге Қарағанды медицина университетінің, Астана медицина университетінің, Семей медицина университетінің, Батыс Қазақстан медицина университетінің, Назарбаев Университетінің Медицина

факультетінің өкілдері қатысты. Кездесуде Қазақстандағы мейіргер ісі бойынша бірлескен ғылыми-зерттеу жобаларын іске қосу кезіндегі негізгі проблемалар мен оларды шешудің ықтимал жолдары талқыланды. Көктемгі тәжірибеге сүйене отырып, күздегі іс-әрекеттер туралы ұсыныстар қарастырылды. Декандар мен кафедра басшылары бірлескен зерттеулерді бастау кезінде туындаған идеялар мен мәселелермен бөлісті. Олар сондай-ақ Еуропалық университеттер тарапынан қажетті әдістемелік көмек бойынша сұрақтар мен ұсыныстар ұсынды. Күзгі іс-шараларды мейіргер ісі саласындағы зерттеулер тақырыптары бойынша онлайн-семинар және шағын конференция түрінде ұйымдастыру ұсынылды.

3 Нетворкингті қолдау және мүдделі тараптар арасында мейіргер ісі саласындағы зерттеулерді талқылау

Медициналық жоғары оқу орындарының бірлескен халықаралық зерттеулерін қолдау аясында 2020 жылдың күзінде мейіргер ісі бойынша онлайн-семинар және шағын конференция өтті. Күзгі іс-шаралар көктемгі вебинарларға қатысушылардан алынған пікірлерге, сондай-ақ Қазақстанның медициналық жоғары оқу орындарындағы мейіргер ісі бағдарламаларымен колледж декандарының онлайн-кеңесіне қатысушылардың ұсынымдарына негізделді.

2020 жылғы 21 қазанда "Талқылауға қош келдіңіздер! тақырыбында Қазақстандағы мейіргерлік зерттеулер" онлайн-семинарлары өтті, оған магистратура, докторантура студенттері және мейіргер ісінің оқытушылары қатысты. Ашылу салтанатында қатысушыларды медицина ғылымдарының докторы, профессор, Қарағанды медицина университетінің стратегиялық даму және ғылым жөніндегі проректоры Анар Ақылбекқызы Тұрмұхамбетова және медицина ғылымдарының докторы, профессор, ректордың кеңесшісі Вилен Молотов-Лучанский қарсы алды. Іс-шараның мақсаты денсаулық сақтау саласының өкілдерімен бірлесе отырып, медициналық университеттерде мейіргер ісі бойынша зерттеулерді талқылау және алға жылжыту болды. Семинарға барлығы 104 қатысушы қатысты. Семинарға медицина университеттерінің, жоғары медициналық колледждердің оқытушылары, магистратура және аспирантура (PhD)

студенттері, қолданбалы және академиялық бакалавриат студенттері, сондай-ақ мейіргер-практиктер қатысты.

Онлайн-семинар барысында Ювяскюль қолданбалы ғылымдар университетінің (JAMK) дәріскерлері: PhD, жетекші оқытушы Ханна Хопия (Hanna Horia) және PhD, маман Сари Ярвинен (Sari Järvinen), екеуі де Денсаулық сақтау және әлеуметтік зерттеулер колледжінің мамандары, инсульттан кейінгі оңалту бойынша мейіргер ісі бойынша зерттеулердің мысалдарын және қант диабеті бойынша кеңес беру саласындағы мейіргер ісі бойынша зерттеулердің мысалдарын ұсынды.

Негізгі презентациялардан кейін қатысушылар бірнеше топқа бөлініп, мейіргер ісі саласындағы ағымдағы және болашақ зерттеулердің идеяларын талқылады. Әр топ өз саласына қатысты тақырыптардың маңыздылығын талқылады және анықтады (практикалық денсаулық сақтау немесе жоғары оқу орындары). Осылайша, іс-шара барысында мейіргерлік зерттеулердің мынадай маңызды тақырыптарын талқылап, бөліп көрсетуге болады: "Мейіргер ісі бойынша клиникалық ұсынымдар мен құжаттама", "Мейіргерлердің рөлі және шешім қабылдау", "Әр түрлі салалардағы мейіргерлік күтімнің мәні", "Инфекциялық емес аурулар саласындағы пациенттерді оқыту", "Мейіргер ісін басқару және көшбасшылық" және "Мейіргерлік білім".

2-кесте. Онлайн-семинарға қатысушылардың ұсыныстарына негізделген мейіргер ісін зерттеу тақырыптары

<p>МЕЙІРГЕРЛІК БІЛІМ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мейіргерлік білім беруді реформалау жаңа лауазымдарға әкеледі. 2. Мейіргердің имиджін өсіруге ынталандыру түрлерін анықтаңыз. 3. Мейіргер ісі бойынша магистратура студенттері және олардың ЖОО-ны бітіргеннен кейінгі Қазақстандағы рөлі 4. Мейіргер ісіне қашықтықтан оқыту. 5. Бакалавриаттың академиялық және қолданбалы деңгейлерінде мейіргерлік білім беруді дамыту 6. Жұмыс орнында мейіргерді кәсіби даярлау. 7. Мейіргерлік істегі коммуникативтік дағдылар
<p>ИНФЕКЦИЯЛЫҚ ЕМЕС АУРУЛАР САЛАСЫНДА ПАЦИЕНТТЕРДІ ОҚЫТУ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Денсаулықты нығайту және пациенттерге кеңес беру 2. Созылмалы инфекциялық емес ауруларды өз бетінше емдеу.
<p>МЕЙІРГЕР ІСІ БОЙЫНША КЛИНИКАЛЫҚ ҰСЫНЫСТАР МЕН ҚҰЖАТТАМА</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мейіргерлік күтім бойынша бірыңғай дерекқорды енгізу

<ol style="list-style-type: none"> 2. Мейіргер ісіндегі процесті ұйымдастыру, 3. Мейіргерлік іс мамандарына медициналық функцияларды табыстау бойынша мейіргерлік құжаттаманың, хаттамалардың, әдістемелік ұсынымдардың республикалық нысандарын әзірлеу
<p>МЕЙІРГЕРЛЕРДІҢ РӨЛІ ЖӘНЕ ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Инсульт / онкологиялық аурулар / салауатты өмір салты / инсульттан кейінгі оңалту кезіндегі мейіргерлік күтім процесіндегі мейіргерлердің рөлі 2. Қарқынды терапия палаталары мен хирургиялық бөлімшелерде клиникалық шешімдер қабылдау
<p>МЕЙІРГЕР ІСІН БАСҚАРУ ЖӘНЕ КӨШБАСШЫЛЫҚ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мейіргер ісіндегі жалақының негізі / сараланған еңбекақы 2. Мейіргер ісіндегі көшбасшылық 3. Мейіргер ісі бакалаврына сұраныстың болмауы мәселелері 4. Мейіргер ісінің мамандарына медициналық функцияларды табыстау
<p>ӘР ТҮРЛІ САЛАЛАРДАҒЫ МЕЙІРГЕРЛІК КҮТІМНІҢ МӘНІ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Балаларға арналған күйік / гематологиялық бөлімшелердегі мейіргер ісі 2. Операциядан кейінгі сүт безі қатерлі ісігі бар / химиотерапиядан кейінгі науқастарға мейіргерлік күтім 3. Инсультпен ауыратын науқастарға мейіргерлік күтімді ұйымдастыру 4. COVID-19

Мейіргер ісі саласындағы зерттеулерді дамытуды қолдау үшін Қарағанды медицина университеті және Ювяскюль қолданбалы ғылымдар университеті (JAMK) 26 қарашада "Мейіргер ісі саласындағы инновациялар мен зерттеулерге жәрдемдесу" атты шағын конференция ұйымдастырды, онда қатысушылар өздерінің жоспарланған зерттеулері мен нәтижелерімен бөлісті. Бұл іс-шараның мақсаты оқу орындары мен практикалық денсаулық сақтау арасындағы пікірталасты ынталандыру, мейіргер ісі саласындағы зерттеулерді алға жылжыту болды. Шағын конференцияға 126 адам қатысты, олардың көпшілігі жоғары медициналық колледждерден (46), медициналық университеттерден (36) және клиникалық практикадан өтті. Қатысушылар арасында магистратура және аспирантура (PhD) студенттері, академиялық және қолданбалы бакалавриат студенттері, сондай-ақ мейіргерлер мен оқытушылар болды. Шағын конференцияға ұсынылған 19 рефераттың жетеуі презентацияға қабылданды. Зерттеушілердің көпшілігі Қазақстанда жоғары мейіргерлік білімі бар алты медициналық университеттің төртеуінен болды. Сонымен қатар, мейіргер ісі бойынша магистратура және мейіргер ісі бойынша аспирантура (PhD) студенттерінің рефераттары дайындалды. Екі рефератты жоғары

медициналық колледждердің оқытушылары, ал біреуін клиникалық практиканың мейіргерлері дайындады. (Хейккиля және т. б.)

Рефераттар негізінен мейіргер ісі саласында болды (68 %; n=13), бірақ үштен бір бөлігі мемлекеттік денсаулық сақтау (26%; n=5) және медицина (n=1) саласынан болды. Рефераттардың көпшілігі шектеулі рецензияланған сілтемелері бар болашақ зерттеулерге арналған сипаттамалық негіздеме немесе анықтамалық ақпарат болды. Тек төрт реферат эмпирикалық зерттеулер, ал екеуі әдебиетке шолу болды. Әдіс ретінде әдебиетке шолу көрсетілген екі реферат хаттаманы да, әдебиетке шолу түрін де егжей-тегжейлі сипаттамады. (Хейккиля және т. б.)

Қазақстандағы мейіргер ісі саласындағы зерттеулердің неғұрлым өзекті тақырыптары (*бұдан әрі курсивпен*) үшін белгіленген ұсынымдармен (Хейккиля және Хопия 2019) салыстырғанда тақырыптық салалар мен зерттеу мақсаттарын талдай отырып, инсульт пен онкология саласындағы мейіргер ісі бойынша *зерттеулерге қатысты рефераттар ұсынылғанын атап өтуге болады*, олар неғұрлым өзекті тақырыптардың бірі деп танылған. Бірнеше рефераттар "мейіргер рөліне" арналды, бұл түсінікті, себебі Қазақстан қазіргі уақытта мейіргер білімін жаңғыртуда және кеңейтілген практикадағы мейіргер және мейіргер ісі саласындағы PhD сияқты білім берудің жаңа деңгейлері сияқты жаңа жұмыс орындары пайда болуда. Бұл рефераттарды кәсіби дамудың *басым бағыттарының мысалдары ретінде қарастыруға болады*. Бұл рефераттар, әдетте, белгілі бір клиникалық саладан болғандықтан, оларды *мейіргерлік клиникалық зерттеулердің* басым бағытына қосуға болады. Сондай-ақ, келесі тақырыптардың әрқайсысы бойынша рефераттар ұсынылды: *мейіргерлік білім, АКТ және мейіргер ісіндегі электрондық денсаулық сақтау, мейіргерлердің материалдық қамтамасыз етілуі және мейіргер ісінің сапасын арттыру*. (Хейккиля және т. б.)

Дегенмен, *паллиативті күтім мен жүрек жеткіліксіздігі бар науқастарға күтім жасау және шұғыл жағдайларында науқастарға күтім жасау* мәселелері бойынша рефераттар

болған жоқ. Сонымен қатар, мейіргер ғылымы ретінде жіктелген рефераттар Денсаулық стратегиясындағы жоғары басымдықтардың бірі болғанына қарамастан, *денсаулықты нығайту және аурудың алдын-алу* тақырыптарына әсер етпегені қызықты (сілтеме). Вакцинация, темекі тұтыну, семіздік және медициналық сауаттылық мәселелері медбикелер мен мейіргерлік араласулардың салауатты өмір салты үшін алатын қосымша құндылығын әлі түсінбеген кезде эпидемиология және мемлекеттік денсаулық сақтау тұрғысынан қарастырылды. Сонымен қатар, бұл тақырыптар *пациенттерді оқыту* тұрғысынан мақұлдануы мүмкін, бұл да жетіспейтін тақырып болды. (Хейккиля және т. б.)

Қорытындылай келе, қазіргі уақытта медициналық университеттерде, жоғары медициналық колледждерде, сондай-ақ клиникалық практикада ақпарат алуға және мейіргерлік зерттеулер жүргізуге деген қызығушылық пен ынта-жігердің артып келе жатқанын айтуға болады. Ұсынылған рефераттар тақырыптарына шолу ретінде мейіргерлердің рөлі мен клиникалық практикадағы мейіргер ісінің маңыздылығын зерттеу өсіп келе жатқанын атап өткен жөн. Ұсынылған тақырыптардың көпшілігі жеке зерттеушілердің қарауында. Қазақстанда сапалы және ғылыми негізделген медициналық көмекті дамытуға және ғылыми зерттеулер негізінде мейіргерлік қызмет көрсетуді ұйымдастырудың жаңа модельдерін жасауға уәждеме өсіп келе жатқан сияқты. Оқу орындары мен клиникалық практика арасындағы мейіргер ісі саласындағы жоспарланған және ағымдағы зерттеулермен алмасу үшін неғұрлым кең мүмкіндіктер қажет. (Хейккиля және т. б.) Конференция соңында конференцияның онлайн-жинағы жарияланды, онда қатысушылардың барлық рефераттары мен жұмыстары ұсынылды.

4 Мейіргер ісі саласында бірлескен халықаралық ғылыми-зерттеу жобаларын құру

Бірлескен мейіргерлік зерттеулер жүргізудің практикалық деңгейіндегі белсенді жұмыс бес вебинардан кейін 2020 жылдың көктемінің соңында басталды. Бірлескен зерттеу жоспарын құру үшін кем дегенде екі университеттің - қазақстандық және Еуропаның қатысуымен коучинг сессиялары өткізілді. Ювяскюль қолданбалы ғылымдар

университетінің (JAMK) және Лахти қолданбалы ғылымдар университетінің (LAB) мамандары Қазақстанның медициналық жоғары оқу орындарының профессорлық-оқытушылық құрамы үшін коучинг өткізді, осылайша, ҚМУ, ҒУ, Семей және МУА-ға JAMK және WKMU, Лахти қолданбалы ғылымдар университетінің оқытушылары келді.

Мақсат 2020 жылдың соңына қарай мейіргер ісі саласындағы халықаралық зерттеу жобаларының бес жоспарын жасау болды. Мейіргер ісі саласындағы бірлескен халықаралық жобаның мақсаттарына қол жеткізу үшін келесі критерийлер белгіленді. 1) Мақсат мейіргер ісі немесе мейіргер ісі пәні тұрғысынан баяндалуы керек. 2) Деректер бірдей әдістерді қолдана отырып, кем дегенде екі елден жиналуы керек. 3) Зерттеу шолу емес, эмпирикалық зерттеу болуы керек.

Google Дискте (ProInca) ынтымақтастық пен бір-бірін оқытуды қолдау үшін бума жасалды. Мақсатқа жету үшін нақты кезеңдермен кесте құрылды. Бірінші кезең топтың барлық мүшелерін ынталандыратын, Қазақстан үшін қызығушылық тудыратын және өлшемдерге сәйкес келетін тақырыпты анықтау әрекетінен тұрды. Бірлескен зерттеу жоспарлары үшін тақырыптар 1) паллиативтік мейіргер ісі, 2) инсульттан кейін оңалтудағы мейіргер ісі, 3) қант диабетін емдеу, 4) антикоагулянттық терапиядағы мейіргерлердің рөлі, 5) жіті жарақаттардың алдын алу болды. Зерттеу мәселесі және әдебиетке шолу 2020 жылдың қазан айына дейін дайын болуы керек еді. Үшінші кезең қараша айындағы зерттеу схемасын (әдіснаманы), әдіснаманы, этиканы, жарамдылық пен сенімділікті жоспарлау қажет болған кезге келді. Желтоқсан айында барлық бес зерттеу жоспары аяқталуы керек еді.

Әр кезеңдегі онлайн-жиналыстардың мақсаты зерттеу жоспарының орындалу барысын қолдау, мейіргерлік зерттеулердің ғылыми прогресін кезең-кезеңімен қамтамасыз ету және басқалардан тиісті ғылыми тәжірибені қабылдау болды. Сонымен қатар, онлайн-жиналыстардың мақсаты зерттеу тобының мүшелерін халықаралық зерттеулер жүргізуге бағыттау және топ мүшесі ретінде зерттеу барысы үшін жауапкершілікті алу болды.

4.1 Ауылдық паллиативтік денсаулық сақтау мамандарының білімі мен қарым-қатынасы, сондай-ақ телемедициналық қолдауға саналы қажеттілік

"Ауылдық медицина қызметкерлерінің паллиативті көмегіне байланысты білімі мен ұстанымдары, сондай-ақ денсаулық сақтауды электронды қолдаудың болжамды қажеттілігі" ғылыми-зерттеу ұсынысы Семей медициналық университетімен және JAMK сарапшыларымен бірлесіп әзірленді. Паллиативті көмекке қол жеткізу бұл жалпы мәселе, ал жақында Ланцет паллиативті көмек және анальгезия комиссиясы арзан және тиімді паллиативті араласуларға қол жетімділіктің жоқтығын әділеттіліктің пародиясы ретінде сипаттады (Lancet, 2020). Ауылдық жерлерде паллиативті көмек ұзақ қашықтыққа, паллиативті көмек бойынша дайындықтары бар медициналық мамандардың болмауына және қиын жағдайда жалғыз жұмыс істеуге байланысты одан да қиын міндет болып табылады, міне олардың кейбіреулері ғана. Wakitas et al. (2015) жүйелі шолуы телемедициналық тәсілдерді қолдана отырып, оң нәтижелерге баса назар аударады. Осылайша, телемедициналық қызметтерге қол жеткізу және пайдалану қиын ауылдық жерлерде жұмыс істейтін медицина қызметкерлеріне қолдау көрсете алады деген болжам жасауға болады. Осы зерттеудің нәтижелері телемедицина/медицина қызметтеріне назар аудару үшін пайдаланылуы мүмкін, бұл қызметті пайдаланушылардың өздері құнды деп санайды. Осылайша, бұл зерттеудің **мақсаты** медицина қызметкерлерінің көзқарастарын, субъективті нормаларды, ауылдық жерлерде паллиативті көмекке байланысты қабылданған қиындықтар мен білімді түсіну, сондай-ақ олардың қабылданған қажеттіліктерін, сондай-ақ телемедицинаның паллиативті көмек көрсетуді қалай қолдайтынына байланысты кедергілерді зерттеу әрекеті болып табылады.

Екі зерттеу мәселесі ұсынылды: 1) Қазақстан мен Финляндияның ауылдық аудандарында медициналық қызметкерлердің пікірлері, субъективті нормалары, қабылданатын қиындықтары мен паллиативтік көмек туралы білімдері қандай? 2) Ауылдық жерлерде жұмыс істейтін паллиативтік денсаулық сақтау мамандары паллиативтік көмек саласындағы телемедицинаға байланысты қажеттіліктер мен

кедергілерді қалай қабылдайды? Қазіргі уақытта қолда бар деректер бойынша паллиативтік көмек көрсетуде телемедицинаның клиникалық қолданылуын зерттеу үшін зерттеулер жүргізудің бағасы мен сенімді схемасы жоқ болғандықтан (Хэнкок және т.б., 2019), Қазақстан мен Финляндияның ауылдық жерлері жағдайында паллиативтік медициналық көмек берушілерді зерделеу үшін кросс-секциялық аралас әдістерді жүргізу жоспарланып отыр. Аралас әдіс медицина қызметкерлерінің көзқарастарын, субъективті нормаларды, паллиативтік көмекке қатысты қабылданған қиындықтар мен білімді түсіну үшін, сондай-ақ ауылдық жерлерде паллиативтік көмек көрсетуді қолдау үшін телемедицинаның әртүрлі қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін зерттеу үшін қолданылады. Зерттеудің жоспарланған қатысушылары - ауылдық жерлерде паллиативтік көмек көрсететін медицина қызметкерлері.

Зерттеуде мынадай құралдар пайдаланылады; 1) RotterdamMove2pc сауалнамасы - паллиативтік көмек медицина қызметкерлерінің білімі мен пікірлерін бағалау үшін; 2) Жартылай құрылымдалған сұхбат - ауылдық жағдайларда паллиативтік көмек көрсетуде телемедицинаның мүмкіндіктеріне байланысты қабылданатын кедергілер мен қажеттіліктерді зерттеуге арналған. Сандық зерттеуге арналған таңдау мөлшері EpiInfo© бағдарламалық жасақтамасы арқылы есептеледі. Сапа бөлігі 10-20 жартылай құрылымдалған сұхбатқа бағытталған мақсатты таңдауды қолданады.

Таңдалған тақырып Delphi зерттеуінің нәтижелеріне негізделген мейіргер ісін зерттеудің басым бағыттарына сәйкес келеді. Команда зерттеу ұсынысын аяқтай алды және ол этикалық мақұлдауға және/немесе қаржылық пайдалануға дайын. Алайда, кейбір мәліметтерді, соның ішінде іріктеу географиясын, іріктеу өлшемін және жергілікті мәлімдемелерді қажет болған жағдайда жаңарту қажет. Ұсыныс зерттеу схемасының аралас әдісіне қатысты болғандықтан, зерттеу тобының құрамында сандық және сапалық құзыреттіліктері бар тұлғалардың болуы пайдалы болар еді.

4.2 Инсульттан кейінгі оңалтудағы мейіргер ісі

Қарағанды медицина университеті мен Ювяскюль қолданбалы ғылымдар университетінің (ЖАМК) қатысушыларымен "Қазақстан мен Финляндияда мейіргерлердің рөлі және инсульттан кейін оңалтудың мультидисциплинарлық топтарына қатысу" атты зерттеу ұсынысы жасалды. Таңдалған тақырып Delphi зерттеуінің нәтижелеріне негізделген мейіргер ісін зерттеудің басым бағыттарына сәйкес келеді. Инсульт Қазақстандағы жетекші аурулардың бірі болғандықтан, жалпы инсульттан кейін оңалтуға мейіргерлердің рөлі мен қатысуын зерделеу орынды. Тақырыпты таңдаудың тағы бір себебі бұл салада мейіргерлердің рөлі мен қатысуы туралы аз мәліметтің болуына байланысты. Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, медицина қызметкерлерінің мейіргерлердің рөліне деген көзқарасын, күтуі мен тәжірибесін зерттеу, сондай-ақ инсульттан кейінгі көп салалы оңалту тобында жұмыс істеу кезінде мейіргерлердің тәжірибесі мен күтулерін зерттеу өте маңызды. Сондай-ақ, мейіргерлердің рөлін және олардың инсульттан кейінгі оңалтуға қатысуын халықаралық түсіну үшін қазақстандық медицина қызметкерлерінің нәтижелерін фин әріптестерімен салыстырған жөн. 1-кестеде зерттеу ұсынысының кезеңдері сипатталған.

3-кесте. Зерттеу кезеңдері

1-КЕЗЕҢ	Инсультпен ауыратын пациенттерді халықаралық тұрғыдан оңалтудың негізгі аспектілерін сипаттау үшін қолдану саласына шолу жүргізу.
2-КЕЗЕҢ	Инсульттан кейін оңалту жөніндегі мультидисциплинарлық топтың (мейіргерлерді қоса алғанда) қазақстандық мүшелерімен мейіргерлердің рөлі мен олардың командалық жұмысқа қатысуы жөніндегі қарым-қатынасы, күтуі және тәжірибесі туралы бетпе-бет сұхбат.
3-КЕЗЕҢ	Инсульттан кейінгі мультидисциплинарлық оңалту тобының (мейіргерлерді қоса алғанда) фин мүшелерімен мейіргерлердің рөлі мен олардың командалық жұмысқа қатысуы туралы қарым-қатынас, күту және тәжірибе туралы телефон арқылы сұхбат.
4-КЕЗЕҢ	2 және 3 кезеңдерінің нәтижелерін салыстырыңыз.
5-КЕЗЕҢ	Сұхбатты қолдану саласын шолу және салыстыру нәтижелері негізінде инсульттан кейін оңалту бойынша көпбейінді топтағы мейіргерлердің рөлі мен қатысуын дамыту және жақсарту бойынша ұсынымдар әзірленетін болады.

Бірлесіп әзірленген зерттеу жоспарына келетін болсақ, жоспарланған сұхбат ішінара өткізілді және қазіргі уақытта қолдану саласына шолу жүргізілуде. Ұсынымдар зерттеудің барлық кезеңдері аяқталғаннан кейін жасалады.

4.3 2 типті қант диабеті бар пациенттерді Қазақстанда және Финляндияда өзін-өзі бақылауға үйрету

Осы зерттеудің мақсаты пациенттерді/санитариялық ағартуды қамтамасыз ету мақсатында 2 типті қант диабеті бойынша санитариялық ағартудың мазмұны туралы Қазақстан мен Финляндиядағы мейіргерлердің қабылданатын және нақты білімін бағалау болып табылады. Сонымен қатар, зерттеудің мақсаты 2 типті қант диабетімен ауыратын науқастарға күтім жасау үшін мейіргерлік білім мен қолдау қажет екенін анықтау болып табылады. Зерттеу зерделеу **сұрақтарына жауап береді:** 1) Қазақстан мен Финляндиядағы мейіргерлердің пациенттерді/санитариялық ағартуды қамтамасыз ету үшін 2 типті қант диабеті бойынша санитариялық ағартудың құрамы туралы қабылданатын және нақты білімдерінің деңгейі қандай? 2) Респонденттерге пациенттерді/денсаулық сақтауды қамтамасыз ету үшін қандай білім мен қолдау қажет? Және 3) 2 типті қант диабетімен ауыратын науқастарды/денсаулық сақтауды қамтамасыз етуде мейіргерлердің рөлі қандай?

Қазақстанда Qualtrics онлайн-сауалнамасының көмегімен Нұр-Сұлтандағы таңдалған ауруханаларының мейіргерлері (N=1025) мақсатты аудитория болады. Финляндияда мақсатты аудитория Webropol онлайн-сауалнамасының көмегімен 2021 жылы "Диабеттің жалпыұлттық виртуалды күніне" (N=50) қатысқан қатысушылар болады. Бұл зерттеу сандық сипатқа ие және деректер статистикалық әдістерді, яғни орташа мәнді, аралықты және салыстырмалы жиілікті қолдана отырып талданады.

Деректерді жинау үшін үш бөліктен тұратын өзін-өзі есептеу үшін сауалнама қолданылады. Бірінші бөлімде респонденттердің жасы, жынысы, білімі, жұмыс өтілі сияқты демографиялық сипаттамалары көрсетіледі. Екінші бөлім респонденттер

қабылдаған Қант диабеті өзін-өзі есептеу құралы (DSRT) арқылы пациенттерді өзін-өзі бақылауға үйрету туралы білімдерін өлшейді. Бұл құрал қант диабетінің әр түрлі құрамын бағалаудың 20 тармағынан тұрады, ал жауаптар Лайкерттің 4 балдық шкаласы форматында беріледі. Үшінші бөлімде респонденттердің Қант диабеті туралы негізгі білім сынағы арқылы пациенттерді өзін-өзі бақылауға үйрету туралы нақты білімі өлшенеді (Ledbetter 2011.)

Бұл жолы COVID-19 бәріне қарсы шықты және COVID-19-бен байланысты барлық нәрсе бірінші кезекте тұратыны түсінікті. Қазақстанда мейіргер ісін дамыту қажеттілігі болғандықтан, ғылыми негізделген білім қажет. Бұл зерттеудің тақырыбы 2 типті қант диабетін емдеудегі мейіргернің құзыреттілігінің қазіргі жағдайы туралы ақпарат бере алады.

4.4 Қазақстан мен Финляндияда мейіргерлердің өткір заттарымен жарақаттанудың алдын алу тәжірибесі

Аталған зерттеу өткір заттармен жарақаттанудың алдын алу бойынша әмбебап ұсыныстарға қатысты Қазақстан және Финляндия ауруханаларында өткір заттармен жарақаттанудың алдын алу практикасын зерделеуге және салыстыруға бағытталған. Зерттеу өткір заттармен жарақаттануды алдын алу, проблемалық аймақтарды анықтау және жақсарту бойынша ұсыныстарды әзірлеу бойынша ұсыныстардың іске асырылу деңгейін бағалау үшін пайдаланылуы мүмкін салыстырмалы деректерді ұсына алады. Қазақстан мен Финляндиядағы нысандарды салыстыру ауыстырылуы мүмкін пайдалы профилактикалық практиканы анықтауға мүмкіндік береді.

Бұл зерттеу сандық сипатта болады және ДДСҰ қайта қараған инъекциялар қауіпсіздігін бағалау құралын (Tool-C – Revised) ішінара пайдаланатын болады. Tool-C сұхбаттың бір бөлігін және бақылаулардың бір бөлігін қамтиды, ал Tool-C нұсқаулығы зерттеуді әдіснамалық және іс жүзінде қалай жүргізу керектігі туралы егжей-тегжейлі нұсқауларды ұсынады (ДДСҰ инъекция қауіпсіздігін бағалау құралы, қайта қаралған, 2008). Tool-C

пайдалану және аудару рұқсаты ДДСҰ-нан сұралады. Деректерді талдау кластерлік әсерді және 95% сенімді аралықтарды пайдалана отырып, Tool-C нұсқаулықтарына сәйкес жүргізілетін болады. Қатысушылар ауруханалардың хирургиялық, зертханалық және шұғыл бөлімшелерінде инъекция жасайтын мейіргер-менеджерлер мен мейіргерлер болады. Мақсатты ауруханалардың саны мен таңдау мөлшері әлі есептеліп, анықталмайды. Жаһандық COVID-19 пандемиясына байланысты сұхбаттың бір бөлігін Tool-C аясында онлайн-сауалнама түрінде мейіргер ісі саласындағы менеджерлер үшін және мейіргерлер үшін бір сауалнама құру арқылы қолдану жоспарланған. Сонымен қатар, құралдың кейбір құрылымдық бақылаулары интернеттегі сауалнамаға бейімделуі мүмкін, бірақ әйтпесе пандемияға байланысты мейіргерлер мен пациенттердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін бақылау деректерін жинаудан шығарылуы керек.

Бұл тақырып екі ел үшін де маңызды және өзекті, ал нәтижелер мейіргер ісінің қауіпсіздігін дамыту үшін пайдалы болады. Алайда, бұл зерттеу жоспарының жағдайы ашық болып қала береді және оны этикалық сараптамаға ұсынғанға дейін жоспарды қайта қарау қажет. Бұл тақырып бойынша қазақстандық перспектива зерттеу жоспарында жоқ және зерттеу әдістемесі әлі де іріктеу мөлшерін нақтылауды және деректерді онлайн жинау мәселелерін, мақсатты ауруханаларды таңдау тәсілдерін және зерттеу кестесін қарастыруды қажет етеді. Сонымен қатар, осы зерттеушілерге зерттеу жүргізуге және деректер жинауға, сондай-ақ зерттеу аясында жоспарды жүзеге асыруға рұқсат беру үшін нақты жауапты зерттеушілерді атау қажет. Бірлескен зерттеулермен жұмыс істеу - бұл зерттеу дағдыларын дамытуға және шетелдік зерттеушілермен жұмыс істеуге тамаша мүмкіндік. Алайда, ынтымақтастық әркімнің қызығушылығын, уәжі мен жауапкершілігін талап етеді.

4.5 Мейіргер ісі саласындағы процестің әртүрлі кезеңдерінде мейіргерлердің антикоагулянттық терапияға қатысуы

Марат Оспанов атындағы Батыс Қазақстан медицина университетінің ғылыми қызығушылығы мейіргер ісі процесінің әртүрлі кезеңдерінде мейіргерлерді антикоагулянттық терапияға тарту болып табылады. Халықаралық деңгейде мейіргерлер

науқастарды антикоагулянттық емдеуді жүзеге асыруда және одан әрі бақылауда маңызды рөл атқарады. Сонымен қатар, мейіргерлер антикоагулянттық терапиядан өтетін науқастарды және оларға күтім жасаушыларды оқыту мен эмоционалды қолдауда маңызды рөл атқарады. Қазақстанда мейіргерлер антикоагулянттары бар пациенттерге күтім жасауда мұндай дербес рөл атқармайды, дегенмен оларға дербес рөл ойнау қажет, мысалы, антикоагулянттық терапия кезінде пациенттерде өзін-өзі бақылау дағдыларын оқыту мен қолдауда. Бұл зерттеуде жүрекшелердің фибрилляциясы бар науқастар ерекше қызығушылық тудырады, өйткені бұл ең көп таралған аритмия және оның таралуы өсіп келе жатқан және қартайған кезде артады. Зерттеу жоспары Марат Оспанов атындағы Батыс Қазақстан медицина университетімен және Лахти қолданбалы ғылымдар университетінің мамандарымен бірлесіп орындалды.

Зерттеудің **мақсаты** мейіргерлік іс процесінің әртүрлі кезеңдерінде антикоагулянттық терапияға мейіргерлердің қатысуын сипаттау болып табылады. Нақты **зерттеу мәселесі** келесіге тұжырымдалады: мейіргерлер мен дәрігерлер жүрекше фибрилляциясы бар пациенттерде мейіргерлердің антикоагулянттық терапияға қатысуын қалай сипаттайды? Осы сұраққа байланысты қосалқы сұрақтар: а.) Мейіргерлер жүрекшелердің фибрилляциясы бар пациенттерде антикоагулянттық терапияға қатысуын қалай сипаттайды? б.) Жүрекше фибрилляциясы бар пациенттерде мейіргерлер антикоагулянттық терапияға қатысуын қалай дамытады? Зерттеудің сапалы тәсілі бар. Деректер антикоагулянттық терапия алған пациенттермен практикалық тәжірибесі бар мейіргерлер мен дәрігерлерден сұрау арқылы жиналады. Ақтөбе қалалық амбулаториясының кардиологиялық бөлімшесінің 12 мейіргерге мен 12 дәрігеріне сауалнама жүргізу жоспарлануда. Жиналған деректер индуктивті мазмұнды талдау арқылы талданады.

Зерттеу жоспары жасалды және кейбір сұхбаттар аяқталды. Зерттеу магистр-студент-мейіргердің дипломдық жұмысы ретінде жасалатын болады. Дипломдық жұмыстың тақырыбы медициналық мекемелердегі мейіргерлердің рөлі мен міндеттері даму үшін қажет болған кездегі жағдайда мейіргерлік жұмыс үшін нақты және өзекті болып

табылады. Зерттеу проблемаларды, мысалы, дәрігерлерден мейіргерлерге тапсырмаларды беруге байланысты мәселелерді анықтайды. Бұл зерттеу жұмысындағы негізгі проблема сапалы тәсіл болып табылады, өйткені ол Батыс Қазақстан медициналық университетінде зерттеудің әдеттегі әдіснамасы болып табылмайды. Бұл сонымен қатар мейіргер ғылымындағы жалпы зерттеу дәстүрі болып табылатын сапалы зерттеу тәсілінің тәжірибесін алу мүмкіндігі. Әдістемелік курстарды өткізуге жауапты оқытушылар үшін сапалы зерттеу әдіснамасы бойынша дайындықты ұйымдастыру ұсынылады. Сондай-ақ, халықаралық бірлескен ғылыми-зерттеу жұмысына енгізу және мейіргер ісі бойынша халықаралық ғылыми-зерттеу ынтымақтастығын іске қосу ұсынылады.

5 Қорытындылар

WP2. 3-тің мақсаты медициналық университеттердің медициналық дәлелдерге негізделген денсаулық сақтау саласындағы мейіргер ісі саласындағы ғылыми-зерттеу қызметін құрудағы рөлін күшейту болды. Бұл баяндамада мейіргер ісі бойынша халықаралық бірлескен зерттеу жобаларын құру арқылы мейіргер ісі саласындағы зерттеулер бағдарламасының қызметі мен нәтижелеріне баса назар аударылды. Бұл әрекеттің күтілетін әсері мейіргер ісі саласындағы төрт бірлескен зерттеу жобасы болды.

2020 жылғы желтоқсандағы қорытынды онлайн-кеңес кезінде талдау және барлық зерттеу топтарымен рефлексивті талқылау негізінде төрт зерттеу жоспары дайын деп санауға болады, ал бір зерттеу әлі аяқталған жоқ (МУА). Пікірлерге негізделе отырып, зерттеу топтарынан Қазақстан медицина университетінің қатысушылары мейіргер ісі саласындағы зерттеулер бойынша финдік мамандармен бірге бірлескен және кезеңдік жұмыстарға өте риза болды. Олар магистратураның екі курсына арналған оқу-әдістемелік материалдарды (мейіргер ісі саласындағы ғылыми-зерттеу жобалары және сапалы зерттеу әдістері) дайындау және сынақтан өткізу кезінде теорияда зерделенгендердің барлығы қазір практикада қолданылатынын түсіндірді. Бірлескен зерттеу ұсынысын жазу мейіргерлік зерттеудің барлық кезеңдерін - тақырыпты негіздеуден, әдебиеттерді іздеуден және мақсаттар мен міндеттерді анықтаудан бастап дұрыс әдіснаманы таңдауға дейінгі өте

тиімді әдіс деп танылды. Мейіргер ісінің халықаралық зерттеулеріндегі жоспарлау және ынтымақтастық дағдылары баға жетпес болып саналды.

Қазақстандық медициналық университеттерде мейіргер ғалымдары тұрғысынан зерттеу тақырыптарын айқындау, мейіргер ісі саласындағы қазіргі заманғы халықаралық зерттеулердің нәтижелері туралы жеткілікті терең білімге ие болу және зерттеу мәселесіне сәйкес зерттеудің негізделген әдіснамасын таңдау мақсатында зерттеуші-мейіргерлердің, сондай-ақ магистратура және аспирантура (PhD) студенттерінің көмегіне және басшылығына бұрынғысынша үлкен қажеттілік бар.

Библиография

Bakitas, M. A., Elk, R., Astin, M., Ceronsky, L., Clifford, K. N., Dionne-Odom, J. N., Emanuel, L. L., Fink, R. M., Kvale, E., Levkoff, S., Ritchie, C., & Smith, T. 2015. Ауылдық жерлерде паллиативті көмекке жүйелі шолу. Қатерлі ісікпен күрес *Journal of the Moffitt Cancer Center*, 22(4), 450–464. <https://doi.org/10.1177/107327481502200411>

Hancock, S., Preston, N., Jones, H. et al. 2019. Паллиативтік көмек телемедицинасы сипатталады, бірақ бағаланбайды: жүйелі шолу. *BMC Palliative Care* 18, 114. <https://doi.org/10.1186/s12904-019-0495-5>

Heikkilä, J. Järvinen, S. & Kuanys, Z. 2020. Қазақстандағы мейіргер ісін зерттеудің өзекті тақырыптары: кейбір сыни ойлар. ProInCa Blog. <http://proinca-nursing.kz/current-nursing-research-topics-in-kazakhstan-some-critical-thoughts/> алынған

Ledbetter, R. 2011-де Күндізгі мейіргерлер арасында қант диабетін түсіну: шұғыл көмек жағдайында нақты және қабылданған білімді зерттеу. *Nursing Theses and Capstone Projects*. 161. https://digitalcommons.gardner-webb.edu/nursing_etd/161 алынған

Паллиативті көмек және COVID-19 пандемиясы. [Editorial]. (11 сәуір, 2020 ж.). *The Lancet*, p. 1168.

ДДСҰ инъекцияларының қауіпсіздігін бағалау құралы, қайта қаралған (Tool-C - Revised). 2008. Инъекция қауіпсіздігін және флеботомия, скальпельді процедуралар, көктамыр ішіне енгізілетін инъекциялар мен инфузиялардың қауіпсіздігін бағалау құралы. Дүниежүзілік Денсаулық Сақтау Ұйымы, Женева, Швейцария.

